

5. etapa: Slúžiť

Z horlivého farizeja a učiteľa Božieho Zákona sa stal horlivý a pokorný Apoštol Radostnej zvesti – Evanjelia. O tom, ako prebiehala a prejavovala sa táto Pavlova vnútorná premena, si budeme hovoriť v piatej etape, ktorá nesie názov: **Slúžiť**. Pavol sa totiž na svojej tretej misijnej ceste už nezameriava na vytváranie nových kresťanských spoločenstiev, ale snaží sa svoj čas, pozornosť a energiu venovať tým, ktorých už predtým získal pre Krista, aby im opätovne slúžil slovom a príkladom a pomáhal im prehlbovať vzťah ku vzkriesenému Ježišovi Kristovi, ktorého im hlásal. Že pritom nestratil svoje povahové črty a teda neprestal byť ani žiarivým, strhávajúcim príkladom, no zároveň aj horlivým bojovníkom za Pravdu, to môžeme sledovať aj teraz, keď jeho konanie viac poznačovala služba.

Efez (I.)

Po druhej misijnej ceste sa počas zimného oddychu Pavol rozhodol, že sa vyberie do Efezu, aby tak splnil sľub, ktorý im dal. Cestou sa zastavil v oblastiach Galácie a Frýgie, kde však nepobudol dlhší čas. Ponáhlal sa do Efezu.

Efez, vďaka svojej polohe, bol v tomto čase najdôležitejším mestom Malej Ázie. Mesto malo na konci 1. stor. po Kr. približne 450 – 500 tisíc obyvateľov. Mestský múr mal výšku 10 m a dĺžku asi 9 km. Mesto v roku 133 pred Kr. padlo Rimanom, ktorí z neho urobili administratívne centrum provincie Ázia.

Efez bol centrom kultu bohyně Artemis, ktorá tu mala svoj chrám nazývaný Artemision, považovaný za jeden zo siedmich divov sveta. Bol postavený okolo roku 560 pred Kr. Mal dĺžku 125 m, šírku 72 m a mal 127 stĺpov, každý s výškou 18 m. Socha bohyně bola vyrobená pravdepodobne z padnutého meteoritu, preto sa hovorilo, že Artemis „zišla z neba“. Artemis bol zasvätený jeden mesiac v roku s názvom Artemision. Išlo o marec/apríl, keď sa na jej počesť konali oslavy. Existovalo množstvo talizmanov, sošiek a amuletov s nápismi, ktoré mali zabezpečiť ochranu tým, ktorí ich vyslovovali a nosili.

Artemis sa nazývala „Matka bohov“ alebo „Veľká matka“. Bola bohynou prírodných síl, plodnosti a lásky. Hlavný kňaz jej chrámu bol eunuchom a volal sa Magabyzos. Pri kulte mu pomáhalo množstvo ďalších kňazov. Okrem toho mali službu v chráme aj dievčatá – panny. Zasvätili sa bohyni v najkrajších rokoch, potom si mohli založiť vlastné rodiny.

Efez (II.)

Keď Pavol prišiel do Efezu, podľa svoho zvyku vošiel do synagógy, kde našiel učeníkov: *Kým bol Apollo v Korinte, Pavol pochodil po horných krajoch a prišiel do Efezu. Tam našiel akýchsi učeníkov.* (Sk 19,1) Autor Skutkov apoštolov zámerne použil výraz „*akýchsi učeníkov*“, pretože slovom „učeník“ označoval kresťanov. Ale títo v Efeze neboli učeníkmi Krista v pravom zmysle. Chýbalo im niečo, čo podstatne oddeľovalo kresťanov od pohanov, od Židov alebo od učeníkov Jána Krstiteľa. Chýbal im totiž krst v Ježišovom mene. Pavol sa snažil zistiť, či prijali krst a vkladanie rúk na prijatie Ducha Svätého. Z ich odpovedí zistil, že boli len na začiatku kresťanskej formácie. Pravdepodobne to bol Apollo, Akvila a Priscila, od ktorých už predtým počuli a ktorým uverili, že Ježiš je očakávaný Mesiáš, ale to bolo všetko. Pavol im vysvetlil, že ohlasovanie Jána Krstiteľa bolo iba prípravou na posolstvo Ježiša Krista. Vkladaním rúk zažili učenenci v Efeze „Turíce“ so znameniami, ktoré sa spomínajú pri zoslaní Ducha Svätého na apoštolov v Jeruzaleme – prorokovali a hovorili jazykmi: *A keď na nich Pavol vložil ruky, zostúpil na nich Duch Svätý; i hovorili jazykmi a prorokovali. Spolu ich bolo asi dvanásť mužov.* (Sk 19,6-7)

Pavol najskôr tri mesiace ohlasoval a presviedčal o Božom kráľovstve. Neskôr, pravdepodobne aby sa vyhol stretom so Židmi, uchýlil sa do Tyrannovej školy. V gréčtine sa výraz *scholédá* preložiť ako *aula*, *škola*, *hala*. Asi šlo o nejakú aulu, ktorej správcom bol Tyrannus a ktorá slúžila na účely zhromaždenia, výučby a pod.

Ako hovoria Skutky apoštolov, toto trvalo dva roky a Pavlova činnosť musela byť veľmi účinná, ako o tom sám hovorí v Sk 20,17-38 pri svojej rozlúčke s Efezanmi v Miléte. Pavol mal pri sebe aj spolupracovníkov. Boli nimi Timotej a Erastas, Gaius a Aristarchus. Isté je, že Pavol tu strávil dostatočne dlhý čas na to, aby sa Pánovo slovo stalo známym nielen v tomto meste, ale v celej provincii Ázia.

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Pobúrenie zlatníkov

Spoločenstvo v Efeze už bolo dostatočne silné a pevné. Pavol cítil potrebu ísť ďalej, preto začal plánovať svoje ďalšie cesty. Jeho túžbou bolo dostať sa do Ríma: *Po týchto udalostiach si Pavol zaumienil v Duchu, že prejde Macedónsko a Achájsko a pôjde do Jeruzalema. Povedal: „Keď sa ta dostanem, musím sa pozrieť do Ríma.“* (Sk 19,21). Pavla však postihla závažná udalosť, ktorá narušila jeho plány.

Istý zlatník menom Demeter, vyrábala strieborné reprodukcie chrámu bohyně Artemis, ktoré si ľudia kupovali, aby ich doma vkladali do výklenkov na znak úcty bohyni Artemis a jej chrámu. Tento Demeter zhromaždil svojich kolegov ako aj tých, čo mali podobné remeslo a hovoril im: *„Muži, vy viete, že z tohoto remesla máme zisk. A vidíte i počujete, že tento Pavol nielen v Efeze, ale skoro v celej Ázii presvedčil a odvrátil veľký zástup, lebo hovorí, že to, čo zhotovujú ruky, nie sú bohovia. A nielen tomuto nášmu remeslu hrozí nebezpečenstvo, že upadne, ale ani chrám veľkej bohyně Diany nebudú mať za nič a začne sa rúcať veľeba tej, ktorú si ctí celá Ázia i celý svet.“* (Sk 19,25-27). Grécka bohynia Artemis bola Rimanmi uctievaná pod menom Diana. Grécky text Nového zákona používa meno Artemis, slovenský preklad používa rímske pomenovanie Diana.

Jednoduchý príhovor zlatníka Demetera mal rýchle účinky. Prepukol hnev, chytili Pavlových sprievodcov Gaja a Aristarcha a hnali ich do divadla. Divadlo v Efeze sa nachádza v západnej časti mesta a po poslednej prestavbe cisárom Trajánom mohlo pojať až 25 000 ľudí. Používali ho nielen na divadelné predstavenia, ale aj na rôzne masové zhromaždenia, obety, sviatky a modlitby. Musel zasiahnuť až mestský tajomník, ktorý diplomatickým spôsobom vyriešil situáciu. Prehlásil, že Pavol sa nedopustil ani svätokrádeže ani rúhania proti bohyni. Žalobcom odporučil, aby sa obrátili na verejné súdy a prokonzulov, aby Pavla a jeho spoločníkov žalovali tam. Dav sa upokojil a rozišiel. V tomto prípade sa Pavol vyhol nebezpečenstvu, ktoré mu hrozilo.

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Pavol v Macedónsku a Achájsku

Pavol po udalosti so zlatníkmi ostal nejaký čas v Efeze. Ešte za svojho pobytu v tomto meste dostal správy z Korintu o tom, že kresťanská komunita nie je stále pokojná. Dokonca sa v korintskej komunite našiel niekto, kto vážnym spôsobom Pavla urazil. Táto urážka sa stala pravdepodobne pri jeho druhej návšteve Korintu, ako vyplýva z 2 Kor 2,5: *Ak teda niekto spôsobil zármútok, nie mňa zarmútil, ale do istej miery – nechcem zveličovať – zarmútil vás všetkých.* Podľa ďalších veršov (2Kor 12,14; 2Kor 13,1) Pavol počas svojho pobytu v Efeze minimálne raz navštívil aj Korint.

Pavol sa z Efezu vydal smerom do Troady, odkiaľ mal prejsť do Macedónska. V Troade mal stretnúť Títa, ktorý mu mal priniesť informácie o kresťanskej komunite v Korinte. Keď ho nestretol, čakal na neho istý čas. Vidiac, že neprichádza prešiel do Macedónska. *Keď som prišiel do Troady hlásať evanjelium, hoci sa mi otvárali dvere v Pánovi, môj duch nemal pokoja, lebo som nenašiel svojho brata Títa. Preto som sa s nimi rozlúčil a odišiel som do Macedónska.* (2Kor 2, 12-13).

Výraz, ktorý Pavol použil: *otvárali sa mi dvere v Pánovi* naznačuje, že Pavlovi sa otvárali nové možnosti pre apoštolskú prácu, ale nevyužil ich, lebo sa chcel uistiť o situácii v Korinte.

Pavol napokon stretol Títa vo Filipách. *Títus priniesol dobré správy a pod ich vplyvom sa Pavol rozhodol ísť čím skôr do Korintu. Aby pripravil svoj príchod, napísal list, ktorý poslal po Títovi a ktorý poznáme pod označením Druhý list Korintanom.

Pavol postupne navštívil hlavné kresťanské komunity vo Filipách, Solúne a v Berei. V Macedónsku sa pravdepodobne nezdržal dlho, Možno práve do tejto cesty treba započítať návštevu Ilýria a Nikopolu, ako sa o tom dozvedáme v Liste Títovi 3,12.

Nevieme, či do týchto oblastí priniesol evanjelium Pavol alebo nejaký jeho učeník, ale Pavol ich teraz navštívil, aby ich povzbudil vo viere.

Z Macedónska Pavol prešiel do Grécka, presnejšie do Korintu, kde strávil tri mesiace počas zimného obdobia. Čakal na dobré počasie pre plavbu späť do Sýrie. Pravdepodobne počas tohto obdobia napísal Pavol list Rimanom.

*Zdroj: František Trstenský, Na ceste do Damasku
(spracoval - jk-)*

Z Korintu do Jeruzalema

Na jar v roku 58 po Kr., keď sa znova otvorili námorné cesty, Pavol sa chystal nalodiť v prístave v Kenchrách, v prístavnom meste Korintu a vyplávať do Sýrie. Avšak Židia mu strojili akési úklady, preto sa Pavol rozhodol odísť do Macedónska a do Filíp, kde strávil Veľkú Noc. Nalodil sa v Troade, kde na neho čakali Sopater z Berey, Aristarchus a Sekundus zo Solúna, Gájus z Derbe a Timotej a Ázijčania Tychikus a Trofimus. Pavol je obklopený svojimi učeníkmi, ktorí ho sprevádzajú na jeho misii a budú ho sprevádzať aj na ceste do Ríma.

Z Filíp do Troady trvala cesta 5 dní a Pavol sa zdržal v tom meste 7 dní. Prvý deň v týždni sa zišli na lámaní chleba, čiže na slávení agapé a Eucharistie. Liturgia trvala dlhšie a mladík Eutychnus zaspal a spadol z tretieho poschodia. Zdvihli ho mŕtveho. Pavol ho objal a mladík ožil. Celý príbeh je možné vidieť aj vo svetle starozákonných príbehov Eliáša a Elizea. Eliáš vzkriesil syna vdovy zo Sarepty (2Kr 17,17) a Elizeus vzkriesil syna žene v mestečku Sunam (2Kr 4, 18-37).

Nevieme, z akých dôvodov sa Pavol rozhodol ísť peši do Assonu, mesta vzdialeného od Troady asi 40 km, zatiaľ čo jeho spoločníci tam išli lodou. Odtiaľ prešli do Mityleny, ktoré bolo hlavným mestom ostrova Lesbos. Odtiaľ na ostrovy Chios a Samos až prišli do Efezu. Keďže Pavol chcel byť na Turíce v Jeruzaleme, poslal niektorých zo svojich spoločníkov k starším do Efezu, aby sa s nimi mohol poslednýkrát rozlúčiť. Pri stretnutí im Pavol pripomína svoju apoštolskú činnosť. Teraz cíti silný vplyv Ducha Svätého, ktorý ho ťahá do Jeruzalema. Efezania nevidia viac jeho tvár. Ide o veľmi dojímavú reč, v ktorej Pavol predpovedá budúce ťažkosti a prekážky, s ktorými sa kresťanské spoločenstvo v Efeze stretne. Po tejto rozlúčke Pavol pokračuje v ďalšej ceste až do Týru, kde pobudol medzi učeníkmi sedem dní.

Z Týru sa Pavol odplavil do Ptolemaidu na pobreží Palestíny. Odtiaľ šiel peši do Cézarey Prímorskej. Tam ich prijal diakon a evanjelista Filip. Z Judska prišiel prorok Agabus, ktorý predpovedal Pavlovi väzenie. Ako ani Efezania v Miléte, ani učeníci v Týre, ani Agabus, ani samotní spoločníci, nedokázali Pavla odradiť od cesty do Jeruzalema. Tak Pavol okolo r. 59 po Kr. prišiel do Jeruzalema a býval u istého Cyperčana Mnazona, dávneho učeníka, ktorý bol podľa niektorých biblistov jedným zo 120. učeníkov samého Krista (Sk 1, 15). Zdá sa, že pobyt v dome Mnazona bol zámerný. Keďže bol helenista, nemal problém ubytovať kresťanov pochádzajúcich z pohanstva a navyše bez obriezky. Na ďalší deň Pavol a jeho spoločníci zašli za Jakobom, aby vyrozprávali, čo urobil Boh prostredníctvom jeho služby medzi pohanmi (Sk 21,19).